Birutė Lisauskaitė

Excavation of estate site in Semeliškės, 1996

In 1996 on the site of Semeliškės estate (Trakai district) TMH examined an area of 300 m². The excavation exposed the foundations of the manor house from 3 different construction periods, 3263 pieces of artifacts that mainly included sherds of wheel-made pottery and tile fragments. The collected material is ascribed to the 15th–9th centuries.

Roma Songailaitė

Viduramžių paminklų žvalgomieji tyrinėjimai Biržų rajone 1996 metais

Kriauklių senovės gamybos vieta, vadinama Stiklo pečiumi (Nemunėlio Radviliškio s-ja), yra Kriauklių kaime, Biržų urėdijos Latvelių girininkijos kvartalo Nr. 12 sklype Nr. 27 ir kvartalo Nr. 13 sklype Nr. 3, 2,10 ha teritorijoje. Objektą surado 1989 m. LII žvalgomoji ekspedicija.

Žvalgomųjų tyrinėjimų metu BKMS iškasė 1 perkasą (16 m²) ir 14 šurfų. Bendras ištirtas plotas 49 m².

Perkasa ir šurfai buvo iškasti nedideliu atstumu vienas nuo kito, ant miško keliuko ir abipus jo, kur, pasak žmonių pasakojimų, buvo randama stiklo šukių. Nuo keliuko 2 m į ŠR, prie išvirtusio kelmo (šiuo metu ten stovi ir paminklinė lenta), 1990 m. žvalgymų metu buvo rasta stiklo šukių, lydinių fragmentų.

Žvalgomųjų tyrinėjimų metu perkasoje Nr. 1, 20 cm gylyje, rasta 1 m skersmens akmenų grindinėlis, o šalia – stiklinių dirbinių šukių, akmeninės grindų plytelės fragmentas, stiklo lydluičių, tiglių. Greta aptikti puslankiu sudėti akmenys, kurių vidus plūktas moliu. Čia rasta daug stiklo šukių ir lydluičių. Perkasoje esantys akmenys su moliu buvo aukščiau, sudarė gauburį.

Šurfe Nr. 2 rasta moliu rištų akmenų. Tarp akmenų ir molio buvo nedegtų plytų. Radiniai: stiklo dirbinių šukės, stiklu apsilydę akmenys (tigliai).

Šurfe Nr. 3 po velėna atsidengė nerišti akmenys. Jie galėjo būti atstumti iš perkasos Nr. 1, lyginant kelią. Vertingiausias radinys – kampuota liejimo forma.

Šurfe Nr. 4 paviršiuje esantys akmenys yra sugriuvę nuo šurfo Nr. 2 pusės. 35 cm gylyje, juodoje žemėje, rasta suvirtusių neištų akmenų. Greta rastas molio sluoksnis su nedegtomis plytomis. Ši molio kalvelė dar tęsėsi į ŠV. Radiniai: perdegusi plyta su skersinėmis braukomis, stiklo šukės, tigliai, lydluičiai.

Plūkto molio sluoksnis su akmenimis šurfe Nr. 5, prasidėjęs ties antru metru ir besitęsiantis iki ketvirtojo, rodė, kad tai aslos pakraštys. Tarp perkasos Nr. 1 ir šurfo Nr. 5 esantis 1,5 m ilgio, 0,6 m storio juodos žemės sluoksnis su griuvenomis nesusijęs su perkasoje Nr. 1 rastais akmenimis. Radiniai: liejimo formų fragmentai, stiklo šukės.

Šurfe Nr. 6, 35 cm gylyje, rastas sluoksnis su raudonų plytų ir perdegusio molio fragmentais.

Šurfe Nr. 7, P pusėje, rasta akmenų, rištų moliu. Jie nejudinti. Sienelę sudarantys akmenys sugriuvę. Radiniai – daugiausia apsilydžiusių formų fragmentai, yra stiklo šukių.

Šurfas Nr. 8 kastas kitoje keliuko pusėje nei ankstesni šurfai, 3 m atstumu nuo keliuko. Tik paviršiniuose jo sluoksniuose, iki 20 cm gylio, buvo aptikti keli radiniai. Giliau buvo pelenų ir degėsių sluoksneliai.

Šurfuose Nr. 9–14 jokių radinių nerasta, 20–30 cm gylyje prasideda geltonas smėlis.

Apibendrinus tyrinėjimus, būtų galima teigti, kad rasta krosnis, kurios centrinė dalis buvo neiškastame plote tarp perkasos Nr. 1 ir šurfų Nr. 2 bei 7. Šurfe Nr. 5 rastas aslos kraštas, o perkasoje Nr. 1 rasti puslankiu sudėti akmenys – krosnies pakura. Krosnis galėjo būti 6 m ilgio ŠV–PR kryptimi ir 5 m pločio ŠR–PV kryptimi. Krosnies sienelių akmenys sugriuvę šurfuose Nr. 7 ir 4. Neaišku dėl molio kalvelės šurfe Nr. 4, nes nuo šurfo į Š pusę buvo kastas šurfas Nr. 9 (jame kultūrinio sluoksnio nerasta), o ŠR sienelėje geltonas smėlis prasideda po velėna.

Žvalgomųjų tyrinėjimų metu perkasoje Nr. 1 buvo iškastas šurfas Nr. 1. Jame rasta duobė su daug stiklo šukių, lydluičių, liejimo formų fragmentų. 1 m gylyje buvo rasta vertikaliai įkasto 15 cm skersmens rąsto liekanų, o

1,8 m gylyje – horizontaliai paklotų rąstų liekanų. 1,9 m gylyje rasta horizontaliai paklota lenta (ar tašytas rąstas), ant kurios buvo stiklo šukių. Lentos (ar rąsto) plotis apie 30 cm, ilgis 70 cm ir toliau tęsėsi P kryptimi.

Stiklo lydymo krosnies liekanos, po ja buvusios molinės aslos fragmentai, rąstų ir lentos klojinys, daugybė stiklo šukių, lydluičių, liejimo formų fragmentų leidžia spėti čia buvus kunigaikščių Radvilų stiklo manufaktūrą. Datuoti šį objektą iš rastų stiklo radinių gali tik specialistai.

Mantagailiškio senovės gyvenvietė (Biržų s-ja) yra Mantagailiškio kaime, 500 m į V nuo kelio Biržai–Šlepščiai, 170 m į Š nuo L. Kaziūno sodybos, karstinių įgriuvų zonoje.

Iš trijų pusių apsuptas balų, išliko nedidelis stačiakampis žemės plotas, apaugęs medžiais ir krūmais.

1996 m. žvalgomųjų tyrinėjimų metu senovės gyvenvietėje iškastos 6 perkasos ir 5 šurfai. Bendras tyrinėtas plotas apie 50 m^2. Tyrinėjimų metu perkasose Nr. 1, 2, 3 buvo rasta žiestosios keramikos, liesintos grūsto granito priemaišomis. Keramika rasta paviršiniuose sluoksniuose. Perkasose Nr. 1–2 aptikti panašiai į židinį koncentriškai sukrauti akmenys. Akmenų vidutinis skersmuo 10–20 cm. Židinys 0,60x0,70 m dydžio. Akmenys sukrauti ant įžemio, 50–55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, 3 aukštais, bendras židinio aukštis 40–45 cm. Paviršiniai akmenys 15 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, vidiniai akmenys aprūkę, tačiau daug anglių ir degėsių nėra. Židinio viduje rasta žiestosios keramikos pakraštėlių.

Perkasose Nr. 3 ir 4 taip pat buvo aptikta pavienių žiestosios keramikos šukių, skaldytų akmenų, raudonų plytų smulkių šukelių. Perkasoje Nr. 1 buvo rastas net aprūkusios plytos su braukomis fragmentas. Plytos su braukomis fragmentas rastas ir balose, Š pusėje. Plytų fragmentai ir smulkios pavienės šukės yra atsitiktiniai, patekę iš kurios nors netoliese esančios sodybos. XVI a. plytų su braukomis apylinkėse galima rasti, nes 800 m į PV yra buvęs senas Mantagailiškio dvaras, kuris 1645 m. Juozapo Narūnavičiaus-Naronskio pieštame Biržų kunigaikštystės žemėlapyje (saugomas BKMS) yra pažymėtas kaip pono Montygailo žemė. Tyrinėtame plote taip pat esama pažymėtų sodybų. Remiantis istorine medžiaga, galima teigti, kad netoliese yra buvusi sodyba, iš kurios ir pateko plytų bei keramikos šukių.

BKMS fonduose, išlikusiuose senuose kvituose, yra užfiksuota, kad 1954 m. muziejus nupirko nuotrauką, kurioje nufotografuotos senovinės sodybos liekanos – apdegę akmenys Mantagailiškio kaime. Prierašas prie nuotraukos skelbia, kad tai tikriausiai VIII–X a. liekanos. Apylinkės laukuose, netoliese esančiame Kirkilų kaime, 1936 m. Magdalena Žukienė radusi žalvarinę sagutę. To paties kaimo laukuose apie 1930 m. buvo rastas retas atkraštinis kovos kirvis. 1980 m. MMT žvalgymų metu 150 m į P nuo gyvenvietės, ariamame lauke, rastas kalkakmenio galąstuvas.

Roma Songailaitė

Excavation of Medieval monuments in Biržai district, 1996

In 1996 on the ancient glass production site in Kriaukliai BMES examined an area of 49 m², where there were observed remains of a glass melting furnace as well as waste glass. The furnace belonged to the manufacturies of Duke Radvila. In 1996 in the central part of Mantagailiškis ancient settlement BMES surveyed an area of 50 m². The team unearthed a fireplace, chipped stones, a fragment of a brick as well as wheel-made pottery from an earlier period.

Roma Songailaitė

Skrebiškio dvaro rūmų žvalgomieji tyrinėjimai 1996 metais

1996 m., pradėjus Skrebiškio dvaro (Biržų raj., Papilio s-ja) rūmų vidaus valymo darbus, BKMS vykdė žvalgomuosius tyrinėjimus. Darbų metu atkasti apgriuvusių krosnių padai, patalpų šildymo sistema, dalis pamatų žemiau cokolio, patalpų išsidėstymas.

Apie Skrebiškio dvarą istorinė medžiaga iki šiol nerinkta. 1798 m. kunigaikštis Karolis Radvila, Vilniaus vaivada, suteikė valdyti Skrebiškio palivarką dvarininkui Voicekui Bobinskiui, Lenkijos Karūnos kariuomenės majorui. Nuo XIX a. pradžios iki 1940 m. Skrebiškio dvarą valdė dvarininkai Kamarauskai. 1863 m. sukilimo metu šiame dvare buvo suimtas